

РЕЦЕНЗИЯ

ПО КОНКУРСА ЗА ДОЦЕНТ ПО ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

ОТ

ПРОФЕСОР ДФН ПЕТЪР-ЕМИЛ МИТЕВ

Конкурсът за доцент по 3.3. *Политически науки (Количествен анализ, политически риск и избори)*, обявен в „Държавен вестник”, бр. 83 от 17.10.2017 г., е за нуждите на катедра „Политология” при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”. Единствен участник в конкурса е главен асистент д-р Стойчо Стойчев.

Кратки биографични данни за кандидата

Стойчо Петров Стойчев е роден на 7 януари 1983 г. в гр. Шумен. Получава висше образование по специалност „Политология” в Софийския университет (бакалавър, „Сравнителна политология и външна политика”, 2005 г.); магистър по политически науки в Централноевропейския университет в Будапеща (2006 г.) и магистър по европейска интеграция (специалност „Европеистика” в Софийския университет, 2008 г.). През 2010 г. защитава докторска дисертация на тема „Европеизация на представителния елит в България: измерения и ефекти”. Преподава в Софийския университет последователно като хоноруван асистент, хоноруван преподавател, асистент и главен асистент. В продължение на повече от година работи в Министерството на образованието и науката и в Министерския съвет.

Към момента на участие в конкурса кандидатът има шест години и осем месеца академичен трудов стаж по специалността, а ако се вземе предвид и работата му като изследовател, общо 11 години.

Специализирал е в Университета „Дюк“, САЩ, Техническият университет в София, Университета в Манхайм и Централноевропейския университет в Будапеща.

Стойчо Стойчев има езикови умения, доказани от специализациите и от четенето на лекции на английски език. Освен английски, владее в различна степен немски и руски език.

Членува в Международната асоциация по политически науки и в Постоянната работна група по политическа методология на Европейския консорциум за политически изследвания.

Представени материали по конкурса

Документацията на Стойчо Стойчев следва изискванията за конкурса. Налице са всички необходими документи.

Представени за рецензиране са монографията „Контролираният и купен вот като инструмент за завладяване на държавата от организирани престъпни мрежи: политически рискове и тенденции” (УИ „Св. Климент Охридски”, София: 2017, с. 295), четири глави от колективни монографии и седем научни статии.

Приложен е общ списък на научните публикации, който включва пет книги (две в съавторство), една глава от книга, десет статии в списания и 14 статии в сборници, един учебник (в съавторство).

Видно е, че кандидатът е представил само част от своите трудове за участие в конкурса. Не са включени публикации, свързани с неговата докторска дисертация, както и по теми, които, макар и политологични, остават встрани от профила на обявения конкурс. При все това обемът на представената научна продукция категорично отговаря на изискванията за хабилитация като редовен доцент.

Научен стил

Стойчо Стойчев се отличава като изследовател с критично мислене, стремеж към балансиран подход и максимална аргументираност.

Оттук са особеностите на неговия научен стил. Критичност, която е чужда на реторични ефекти. Аналитичност, която не е самоцелна, а води до смели и важни обобщения. Изложението е равно и спокойно. Академично. Авторът предпочита аналитичната визискателност и научната точност пред публицистичния блясък. Стойчев не обича да повишава тон и да алармира, но това не му пречи да поставя и решава първостепенни въпроси, които би трябвало да вълнуват нашата общественост.

Научни постижения

Всички представени за конкурса работи на д-р Стойчо Стойчев са посветени на проблеми на българската демокрация, отнасят се до различни страни на политическия процес и политическата система в България през ХХІ в. Неговите научни постижения се дължат на умелото съчетаване на мащабни обобщения с емпирични данни, включително от собствени изследвания с количествени и качествени методики.

По степен на значимост ще отбележа на първо място обобщението за съвременната социалнополитическа ситуация в страната като „конкурентно, мрежово завладяване на държавата (competitive network state capture)”. Това понятие, въведено от автора, се отнася до целия комплекс от корупционни и клиентелни отношения, които изграждат не някаква олигархична архимрежа, а са „конкуренти, които си взаимодействат, взаимно се ограничават и в различни етапи имат различна относителна тежест” („Контролираният и купен вот...”, с. 265). Политическата система по този начин придобива характера на „фасадна демокрация” (пак там, с. 267), в която първостепенен фактор става „задкулисието”. Представителната демокрация се свежда до холограма, която е „един от реквизитите на рационалната и клиентелна българска политическа система”. Обобщението на автора придобива историческа дълбочина: „Социалните и културни фактори, които компрометират демократичния режим, компрометират и социалистическия, и монархическия преди него. По тази причина говорим не за политически, а за цивилизационен процес” (пак

там, с. 268). Убеден съм, че това заключение прави чест на българската политологическа мисъл.

Следва да се оценят и оригиналността на автора, и неговата изследователска смелост. Обобщенията за „завладяната държава” и „фасадната демокрация” в определена степен се разминават с международните оценки. Така например в достатъчно авторитетния *Democracy Index*, поддържан и системно актуализиран от 2006 г., България е наредена във втората от четири групи страни, между т.нар. *flawed democracies*, непълноценни демокрации. Според анализите на Стойчев България би трябвало да бъде по-скоро между хибридните режими, доколкото: „Hybrid regimes are nations where consequential irregularities exist in elections regularly preventing them from being fair and free”. Международната експертиза е на основата на следните критерии: електорален процес и плурализъм; функциониране на управлението; политическо участие; политическа култура; граждански свободи. Най-висока оценка България получава тъкмо по критерия *изборен процес и плурализъм*. Противоречието с критичните изводи на д-р Стойчев изглежда много съществено. Всъщност обаче съпоставката дава възможност да се прецени аргументацията. Определението на Стойчев акцентира върху наличието на конкурентни мрежи, т.е. на мрежи, които функционират в условията на конституционно установения политически плурализъм. Важен нюанс: признанието на конкуренция ограничава и дори изключва пълното завладяване на държавата. Проблемът следователно е в това, че в рамките на свободната демократична конкуренция различни участници (на практика свободно) използват недемократични средства. Трансформацията е възможна при едно първостепенно условие: ниска политическа култура. И тук оценките на международната експертиза съвпадат напълно с изводите на д-р Стойчев. Най-ниска оценка българската демокрация получава по повод на политическата култура. Именно политическата култура превръща политическия проблем в цивилизационен.

Монографията на д-р Стойчев е политологично постижение и поради това, че в определен смисъл има интердисциплинарен характер. Авторът навлиза в социологията и географията на контролирания и купен вот, ползва успешно социологически методики и статистически инструменти. Това личи не само от монографията, но и в редица статии („Political Risk in Europe”; „Електоралната

динамика в изборния цикъл 2013–2015”; „Отражения на контролираното гласоподаване в електоралната динамика в България” и др.). Особено внимание авторът отделя на Северозападна България. Както е известно, регионът е най-бедният в Европейския съюз. В контекста на тематиката – дава най-добра възможност да се провери връзката между бедността на населението и превръщането на вота в стока, която може да се продава.

Стойност на разработките на кандидата придава и обстоятелството, че изводи се правят на основата на многократни изследвания по сходна методика; така се излиза над специфичната конюнктура, за да се обхване политическият процес.

Към това следва да се прибави, че авторът не само прави политологична диагноза на състоянието на политическата система, но и очертава перспективата на изхода. Напълно основателно в справката за приносите Стойчев изтъква, че неговата книга е „различна от преобладаващите опити за социална диагностика, които регистрират факти, но песимистично завършват с обречеността на социално-културната ситуация” или предлагат безплодни правни и институционални решения (Авторска справка, с. 4).

Купуването на гласове е не само добре известен факт, но и широко коментирано явление. Публикациите на д-р Стойчо Стойчев правят контролирания и купения вот комплексно и многостранно проучен изследователски обект.

Педагогическа дейност

В приложените по конкурса документи педагогическата дейност на кандидата е фиксирана с научното ръководство на редица дипломанти.

Справка в катедрата показва, че Стойчо Стойчев чете лекции в специалност „Политология” (бакалаври) по „Количествен политически анализ”; в специалност „Европеистика” по „Изследователски методи“ (бакалаври) и „Приложен политически анализ“ (магистри); в специалност „Социология” по „Прогнозиране и моделиране на политически риск” (магистри). Всички те са в рамките на изискванията на конкурса.

Ще подчертая и обстоятелството, че е съавтор на учебно помагало.

Сред студентите д-р Стойчев се ползва с името на компетентен, взискателен и авторитетен преподавател.

Отражение на научните публикации в литературата

Научните разработки на д-р Стойчев са цитирани и/или индексирани в български, чуждестранни и международни специализирани издания. В приложената справка са посочени 25 забелязани цитирания.

Критични бележки

Основната работа на д-р Стойчо Стойчев, посветена на контролирания и купен вот, се отличава с научна зрялост и в този смисъл има завършен характер. Темата обаче е политически незавършена и нейното продължение вероятно ще наблюдаваме в предстоящите избори. Вероятно ще има продължение и авторският интерес към проблема. Във връзка с това си позволявам да отправя някои препоръки към кандидата.

Първата е да се потърси по-широк източноевропейски контекст. У нас беше публикувана работата на унгарския социолог и политик д-р Балинт Мадяр „Посткомунистическата мафиотска държава: случаят Унгария” (София: „Изток-Запад”, 2016). Унгария е най-завършеният случай на „завладяна държава”. В книгата на Мадяр има раздел „Манипулирането на избирателната система”. Изобщо не става дума за купуване на гласове. Още по-интересно е, че контролът се осъществява със средства, които у нас се смятат за демократични решения: орязване на партийното субсидиране от бюджета, изцяло мажоритарен вот, съкращаване на броя на депутатите. Особено значение има мажоритарният вот, който формално е за личности, но фактически личностите се оценяват на основата на тяхната лоялност към лидера и неговата партия. Така личностният вот се оказва в най-голяма степен партиен.

Втората насока е историческият контекст. Проблемът за купения вот не е от вчера и не е български. Либерализмът на XIX в., измерен с днешна мяра, изглежда

доста недемократичен поради въвеждането на ценз – образователен и имуществен. Не е просто резултат от класово високомерие: аргументът е, че ако при равнището на бедност се премахнат ограниченията, изборите ще печели онзи, който може да купи най-много гласове. Търновската конституция не предвижда ограничения. В резултат купуването на ромски гласове става толкова фрапиращо, че гласуването се ограничава със закон (Закон за изменението на избирателния закон, 1901 г. Министър-председателят Петко Каравелов изтъква пред Народното събрание, че „циганските гласове са евтино купувани от заможните кандидати и влияят върху правилните изборни резултати”. Правата на ромите да гласуват са възстановени едва през 1937 г.).

И на трето място, заслужава да се отдели повече внимание на проблема за политическата култура. До известна степен препоръките на автора остават встрани от неговите заключения за цивилизационния характер на проблема. Ако се върнем към случая с Унгария (поставена между другото след България в списъка на „непълноценните демокрации”), ще видим, че оценката ѝ за равнище на политическа култура е по-висока. Може би и това има значение, за да си обясним защо няма същия проблем с купения вот.

Заключение

Убеден съм категорично, че конкурсът, обявен за нуждите на катедра „Политология” при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”, може да завърши с положителен резултат.

Д-р Стойчо Петров Стойчев отговаря на всички изисквания, за да бъде доцент по „Политически науки (Количествен анализ, политически риск и избори)”.

Препоръчвам да бъде избран.

София
7.02.2018

Подпис:
проф. дфн Петър-Емил Митев